



Kolokvijalni deo gradiva
prezentacija na osnovu predavanja
prof. dr Gordana Ljubojević
Priredila MA Nina Arsić, saradnik u nastavi

Poslovno pravo

Poslovno pravo

- **pojam poslovnog prava**
 - skup pravnih normi kojima se uređuje pravni položaj privrednih subjekata i njihovi međusobni odnosi u vezi sa prometom robe i vršenjem privrednih usluga

Izvori poslovnog prava

- **materijalni (volja vladajuće klase) i**
- **formalni (norme, odnosno pravila različite pravne snage)**

Prema načinu nastanka formalne izvore delimo:

- **Heteronomne izvore (jedni subjekti stvaraju pravila a te norme se primenjuju na druge)**
 - Ustav
 - zakoni
 - podzakonski propisi
 - sudska praksa
- **Autonomne izvore (stvaraju subjekti na koje se ovi izvori prava i primenjuju)**
 - poslovni običaji
 - Uzanse
 - akti privrednih društava
 - opšti uslovi poslovanja
 - trgovačke klauzule i termini

Pojam pravnog sistema i glavni pravni sistemi u svetu

- **Pravni sistem je skup opštih pravnih normi sistematizovanih, sređenih i grupisanih u harmoničnu celinu**
 - **evropsko-kontinentalni**
 - **englosaksonski**
 - **islamski**
 - **hindu**
 - **kineski**
 - **japanski pravni sistem**

Pojam pravnog sistema i glavni pravni sistemi u svetu

- **Evropsko-kontinentalni pravni sistem se zasniva na recepciji Rimskog prava i na pisanim izvorima prava**
- **Anglo-saksonski pravni sistem se zasniva na sistemu presedana; na sudskim odlukama kojima se stvaraju presedani koji deluju kao izvor prava, kao i na pravu pravičnosti**

Pravo

- **Sistem društvenih normi koje sankcioniše država i koje predstavljaju volju vladajuće klase, i imaju za cilj održanje datog društvenog poretka**
- **Pravo i država su uslovljeni i ne mogu da postoje nezavisno jedno od drugog**
- **Država učestvuje u formiranju prava – pravo štiti državne interese**

Pravni poredak

- deo društvenog poretka regulisan pravom
- država svojim pravilima reguliše samo one odnose koji su od interesa za postojanje i funkcionisanje države, a takvi odnosi su pravni odnosi
- pravni odnosi su deo pravnog poretka
- sastavni elementi pravnog poretka su:
 - normativ (norme i pravni akti)
 - faktičan (ponašanje ljudi po normama)
 - vrednosni (pravne vrednosti)

Norme u društvu

- S obzirom na kriterijum ko stvara normu i ko primenjuje sankciju za nepoštovanje norme:
 1. Neorganizovano društvo (norme: moral, običaj)
 - **Moralne norme** - daju odgovor na pitanje o tome šta je dobro a šta zlo. Dobro je sve ono što vodi napretku društva, a zlo je ono što vodi nazadovanju društva. Moralne norme su:
 - istorijski promenljive
 - heterogene (razlikuje se poimanje dobra i zla)
 - imaju specifičnu sankciju (griža savesti)
 - **Običajne norme** - pravila ponašanja koja nastaju dugotrajnim (kontinuiranim) istovetnim (istovrsnim) ponašanjem ljudi u društvu pri čemu se *stvara svest o obaveznosti određenog ponašanja*.
 2. društvene organizacije
 3. država - stvara PRAVO

POJAM *pravne norme*

- **Pravilo o ponašanju čiju primenu obezbeđuje država, aparatom prinude**
- **Osnovni element pravnog sistema**
- **Više pravnih normi reguliše jedan društveni odnos govorimo o pravnom institutu, a više pravnih instituta koji regulišu slične odruštvene odnose sačinjavaju granu prava**

Elementi pravne norme:

- a. **Pravna pretpostavka ili hipoteza** sadrži jedan ili više uslova koje treba ispuniti da bi došlo do primene pravnog pravila. Ukoliko uslovi nisu ispunjeni, pravna norma se ne može izvršiti
 - b. **Dispozicija** je deo pravne norme koji sadrži pravilo ponašanja za subjekte prava
 - c. **Sankcija** sadrži pravilo ponašanja državnog organa za slučaj da se subjekt prava ne ponaša po dispoziciji (ponašanje po dispoziciji je uvek dobrovoljno- ukoliko se ne pridržavamo dispozicije sledi sankcija)
- **Primer: Svaki student prve godine, dužan je da položi kolokvijum pre izlaska na ispit, u protivnom nema prava da polaže ispit iz predmeta Poslovno pravo**

Vrste pravnih normi:

- *Prema kriterijumu interesa vladajuće klase norme delimo na dispozitivne, imperativne i alternativne pravne norme*
 - **Dispozitivne norme** – utvrđuju dispozicijom kako će se dati subjekat u pravnom odnosu ponašati, dajući mu istovremeno mogućnost da sam odredi drugo pravilo, ukoliko mu pravilo iz dispozicije ne odgovara
 - **Imperativne norme** (kogentne) – pravila ponašanja koja određuju dispoziciju na imperativan način. Primena je neizostavna pod prinudom izvršenja
 - **Alternativne norme** daju subjektu mogućnost da bira između dva ili više ponašanja. Interes vladajuće klase je postignut ispunjenjem bilo kog pravila ponašanja

Vrste pravnih normi:

- *Prema broju subjekata na koje se odnosi data norma, mogu biti opšte, posebne i pojedinačne*
 - **opšte pravne norme** - odnose se na neodređeni broj subjekata u istovetnim situacijama
 - **posebne pravne norme** - odnose se na posebne kategorije subjekata
 - **pojedinačne pravne norme** - odnose se na tačno jedan određen slučaj i on se po pravilu u normi imenuje. Pojedinačne pravne norme nastaju na osnovu opštih pravnih normi

Vrste pravnih normi:

- *Prema karakteru dispozicije norme se dele na naređujuće, zabranjujuće i ovlašćujuće*
 - **naređujuće pravne norme** - takva pravila ponašanja koja određenom subjektu nalažu da postupa na određeni način. Karakteristične za oblast upravnog prava
 - **ovlašćujuće pravne norme** - datom subjektu daju ovlašćenje da se ponaša na određeni način prema svom opredeljenju. Karakteristične za građansko pravo
 - **zabranjujuće pravne norme** - zabranjuju subjektima obavljanje određenih radnji. Karakteristične za oblast krivičnog prava

Pravni akt

- **Izjava volje, odnosno akt volje, koji sadrži pravnu normu**
- **struktura pravnog akta:**
 - **nadležnost subjekta za njegovo donošenje**
 - **postupak donošenja**
 - **materijalizacija akta**

Vrste pravnih akata:

- **Opšti pravni akti (sadrže opšte pravne norme)**
- **Pojedinačni pravni akti (konkretizacija opšteg pravnog akta)**
 - **potpun pojedinačni pravni akt (sadrži i dispoziciju i sankciju)**
 - **nepotpun pojedinačni pravni akt (sadrži ili dispoziciju ili sankciju)**

Primena prava

- **ponašanje ljudi, pravnih subjekata po pravnim normama.**
- **dobrovoljna primena prava- ponašanje subjekata po dispoziciji**
- **prinudna primena prava- ne postoji dobrovoljnost subjekta da se ponaša po dispoziciji te je potrebna aktivnost državnog organa za prinudu**
- **Sankcije:**
 - **restitutivne (ostvarivanje istog stanja kao da je dispozicija obavljena)**
 - **retributivne (odmazda prema prekršiocu, a ne povraćaj u pređašnje stanje)**

Pravni odnos

- društveni odnos regulisan pravnim normama
- **Pravni odnos ima svoje elemente:**
 - subjekti prava
 - objekti prava
 - sadržina
- **Iz pravnog odnosa za subjekte prava proizilaze određena prava i obaveze.**
- **Objekat pravnog odnosa mogu biti:**
 - stvari
 - ljudske radnje
 - lična dobra i
 - intelektualna dobra

Pravne činjenice

- okolnosti na osnovu koji nastaju odnosno prestaju pravni odnosi
- **PRAVNE ČINJENICE DELIMO NA:**
 - događaje
 - ljudske radnje
- **pravni posao:**
 - izjava volje nekog subjekta prava kojom se stvara, menja ili prestaje neki pravni odnos.
- volja mora biti takva da proizvodi građansko-pravno odnosno imovinsko dejstvo, ozbiljno izjavljena sa svojim predmetom i kauzom (cilj).
- predmet pravnog posla – stvari, radnja, pravo ili uzdržavanje.
- kauza – cilj koji će se ostvariti obavljanjem određenog pravnog posla

Elementi pravnih poslova

- Svi pravni poslovi imaju svoje elemente, a to su:
 - Bitni (moraju se poslom definisati)
 - Nebitni (predviđeni dispozitivnom normom)
 - Slučajni – (ne mogu se predvideti zakonom)
- **Uslov** – buduća neizvesna okolnost od čijeg nastupanja ili nenastupanja zavisi početak ili prestanak dejstva pravnog posla.
- **Rok** – buduća ali izvesna činjenica za koju se vezuje početak ili prestanak pravnog dejstva pravnog posla

Vrste pravnih poslova:

- **jednostrani** (izdavanje menice, čeka; sačinjavanje testamenta, dovoljna je izjava volje samo jednog lica.) ili **dvostrani** (nastaju i proizvode pravno dejstvo saglasnošću volja dve strane)
- **teretni** (činidbi jedne strane odgovara protivčinidba druge strane)
dobročini (nema protivčinidbe)
- **formalni** (zahteva se ispunjenje određene forme)
neformalni (zasnivaju se na bilo koji način)
- **apstraktni** (osnov obaveze nije vidljiv)
kauzalni (izražen je osnov i sadržina obaveze jedne ili druge strane)
 - **causa-kauza** – cilj odnosno osnov obavezivanja
- **pravni poslovi među živima** (proizvode pravno dejstvo za života stranaka)
pravni poslovi za slučaj smrti (proizvode pravno dejstvo nakon smrti strane)

Nevažeći pravni poslovi:

- **Ništavi ili apsolutno nevažeći**
 - poništaj može da traži svako ko sazna da je takav posao zaključen
 - nema zastarevanja niti roka za podnošenje tužbe za poništaj ništavost pravnog posla
 - ne proizvode nikakvo pravno dejstvo; smatra se kao da nikada nisu ni nastali- ništavi su od početka – *ex nunc*
- ***u ništave poslove spadaju:***
 - protivzakonitii pravni poslovi (u suprotnosti su sa važećim pravnim normama, odnosno važećim pravnim poretkom);***
 - nemoradni pravni poslovi (u suprotnosti su sa moralnim shvatanjima jednog društva)***
 - zeleniški posao (je svaki onaj posao koji se zaključuje uz zloupotrebu okolnosti, položaja, neznanja i nesreće u kojoj se nađe druga strana);***
 - fiktivni pravni poslovi (ne zaključuju se stvarno već se samo stvara prividnost o njegovom postojanju);***
 - simulovani pravni poslovi (stranke ga prividno zaključuju da bi njime prikrili stvarne ciljeve pravnog posla / disimulovanog posla);***
 - pravni poslovi zaključeno protivno statutu i drugim opštim aktima pravnog lica (u načelu su ništavi ali postoji intencija da se ipak zaštite treća savesna lica te su stoga u izuzetnim situacijama ipak važeći)***

Nevažeći pravni poslovi:

- **Rušljivi ili relativno nevažeći pravni poslovi**
 - proizvode pravno dejstvo ali imaju takve nedostatke koji ih čine oborivim
 - ovi poslovi se poništavaju samo ukoliko se zahtev za poništaj podnese u zakonom predviđenim rokovima (tri godine od zaključenja-objektivni rok; a jedna godina od saznanja za zaključenje takvog pravnog posla - subjektivni rok) i to od strane koja ima interes da se posao poništi (vreda se neko njeno pravo ili na pravu zasnovan interes

Rušljivi poslovi zbog nedostatka volje:

- a. *pravni poslovi zaključeni u zabludi* (pogrešno saznanje o nekoj činjenici relevantnoj za punovažnost);**
- b. *pravni poslovi zaključeni pod prevarom* (svesno izazivanje pogrešne predstave o nekom elementu kod drugog lica);**
- c. *pravni poslovi zaključeni pod prinudom* (prinudavanje drugog lica da se nešto učini, ne učini, trpi ; pshička i fizička prinuda)**
- d. *pravni poslovi pod pretnjom* (oblik psihičke prinude kojom se stavlja u izgled nanošenje zla određenom licu);**
- e. *pravni poslovi mlađih maloletnika***

Subjekti prava

- su nosioci prava i obaveza.
- **Pravna sposobnost** - pravom priznata sposobnost biti nosilac prava i obaveza
- **Poslovna sposobnost** - pravom priznata sposobnost izjavama svoje volje zasnivati menjati ili gasiti pravni odnos.
 - u savremenom pravu svojstvo subjekta prava priznaje se fizičkim i pravnim licima

Fizička lica (*ljudi*)

- stiču **pravnu sposobnost** rođenjem

Rimski pravници afirmisali pravilo koje je prisutno i danas, da se začetom a nerodenom detetu daje svojstvo fizičkog lica odnosno priznaje pravna sposobnost, pod uslovom da se rodi živo kako bi moglo da nasledi. (*Nasciturus*)

- gube pravnu sposobnost smrću ili u postupku proglašenja nestalog lica za umrlo
- **Poslovna sposobnost** – sposobnost određenog fizičkog lica da svojim radnjama i postupcima stiče
- *fizička lica mogu steći poslovnu sposobnost i pre navršениh 18 god.:*
 - sa 15 godina se može zasnovati radni odnos
 - sa navršениh 15 godina se može sastaviti testament
 - sa navršениh 16 godina može se zasnovati brak, uz saglasnost staratelja/roditelja

Fizička lica (*ljudi*)

- ***Deliktna sposobnost*** – delikt, pravno nedozvoljena radnja.
 - sposobnost fizičkog lica da odgovara za posledice svojih deliktних radnji (stiče se punoletstvom).
- ***Atributi fizičkih lica*** :
 1. lično ime (ime i prezime),
 2. prebivalište (domicil),
 3. boravište,
 4. državljanstvo.

Atributi fizičkih lica

- **Prebivalište** - mesto u kome jedno lice živi sa namerom da tu trajno živi.
 - bez elementa *namere* nema odrednice prebivališta.
- **Boravište** - mesto gde lice boravi, bez namere da tu trajno živi.
- **Državljanstvo** - trajna javno-pravna veza između građanina i određene države koja se stiče:
 - rođenjem ili po poreklu
 - rođenjem na određenoj teritoriji
 - prirođenjem ili naturalizacijom
 - po međunarodnom ugovoru
- ***Bipatridi*** (lica sa dva ili više državljanstva) i ***apatridi*** (lica bez državljanstva).
- ***latinski; a –ne; bi-dva i patria-domovina, otadžbina.***

Pravna lica

Tvorevine koje nastaju radi ostvarenja određenog cilja (profitnog ili neprofitnog), raspolažu određenom imovinom kao osnovom njihove odgovornosti u pravnom prometu sa trećim licima te koje su kao takve pravom priznate za pravna lica

- **Pravna lica su tvorevine koje imaju svoj pravni subjektivitet (pravnu i poslovnu sposobnost, kao i deliktnu sposobnost)**
- **Kada pravna lica stiču pravnu i poslovnu sposobnost?**
- **tri načina postanka pravnim licem:**
 1. **sistem prijave**
 2. **sistem registracije**
 3. **sistem odobrenja**

Pravna lica

- **Organizacija, privredno društvo ili zajednica ima svojstvo pravnog lica ukoliko ispunjava sledeće:**
 - da je uređena pravilima
 - da ima organe
 - da teži ostvarenju dozvoljenog cilja
 - da ima određenu imovinu
 - da se može identifikovati u pravnom prometu
 - da je postala subjekat prava

• **Zakonitost**

- **odražava hijerarhiju pravnog poretka po unutrašnjem načelu koje sve njegove delove povezuje u jedinstvenu i neprotivrečnu celinu.(načelo zakonitosti)**
- **u normativnom smislu predstavlja saglasnost svih akata sa zakonom**
- **neposredno vezano za načelo ustavnosti**

- **Ustavnost**
 - saglasnost svih akata sa Ustavom
- **Pravna snaga**
 - mera uticaja jednog akta na druge akte
 - akt sa najvećom pravnom snagom je Ustav
- **Pravna sredstva**
 - izjava volje kojom neki subjekat zahteva od nadležnog organa da ispita zakonitost izvesnog pravnog ili materijalnog akta
 - pravna sredstva kojima se zahteva donošenje drugostepene ili trećestepene odluke suda (odnosno upravnog organa) nazivaju se *pravni lekovi*
 - pravni lekovi: redovni i vanredni
- **Pravosnažnost**
 - akti čija je zakonitost utvrđena okončanjem postupka oko utvrđivanja njihove zakonitosti nazivaju se pravosnažnim

Država

- političko-pravna organizacija sa monopolom fizičke prinude.
- *Konstitutivni elementi koji određuju državu:*
 - *teritorija,*
 - *stanovništvo,*
 - *državna vlast*
- **Funkcije vlasti (*nivoi vlasti*):**
 - zakonodavna (skupština- parlament)
 - izvršna (vlada i predsednik)
 - sudska (sudski organi- sudovi različite nadležnosti)

Države delimo prema različitim kriterijumima :

- **oblik vladavine**
 - monarhija - naslednim putem (monarh)
 - republika - izbornim putem (predsednik)
- **oblik državnog uređenja**
 - proste (jednostavne) i
 - složene (federacije, konfederacije)
 - državne unije
- **oblik državne vlasti**
 - predsednički sistem
 - parlamentarni sistem
 - konventski sistem
- **oblik političkog režima**
 - demokratija
 - autokratija

Stvarno pravo

- **Grana prava koja sadrži pravne norme kojima se regulišu stvarno- pravni odnosi (*odnosi između ljudi a povodom stvari*)**
- **Imaju aposlutno dejstvo (*deluju erga omnes - prema svima*)**
- **Vrste stvarnih prava su**
 - *svojina*
 - *zaloga*
 - *službenosti.*
- **Svojina**
 - *centralno stvarno pravo nad sopstvenom stvari*
 - *ispunjena sa tri ovlašćenja:*
 1. *pravom ili ovlašćenjem upotrebe (*ius usus, ius utendi*);*
 2. *pravom ili ovlašćenjem ubiranja plodova (*ius fructus, ius fruendi*);*
 3. *pravom ili ovlašćenjem raspolaganja (*ius abusus, ius abutendi*)*

Podela stvari:

1. *Pokretne stvari* - mogu pomeriti sa jednog mesta na drugo a da se pri tome njihova suština ne menja
 2. *Nepokretne* - ne mogu se pomeriti sa jednog mesta na drugo mesto, a da se pri tome njihova suština ne promeni
-
1. *U prometu* one kojima se može slobodno trgovati odnosno njima raspolagati (odeća, obuća)
 2. *Van prometa* (prirodna bogatstva, ona ne mogu da se prodaju jer nije privatna svojina)
 3. *U organičenom prometu* (oružje, narkotici; između određenih lica se može vršiti promet)
-
1. *Određene po rodu ili vrsti ili generične stvari* – određene su vrstom i količinom.
 2. *Individualno određene stvari* – određene detaljnim opisom njihovih individualnih osobina
 - rod ne propada, vrsta ne propada!

Podela stvari:

- 1. *Deljive* (mogu se podeliti bez umanjenja vrednosti i suštine stvari);**
 - 2. *Nedeljive stvari* (ne mogu se podeliti na više delova, a da ne dođe do nesrazmernog umanjenja vrednosti nastalih delova)**
-
- 1. *Glavne stvari***
 - 2. *Plodovi* - stvari koje neka druga stvar (glavna stvar) daje periodično**

Forme svojine ili njenih oblika

- **Susvojina**
 - više lica ima svojinska ovlašćenja nad jednim te istim predmetom.
 - svi suvlasnici imaju sva tri ovlašćenja na stvari - jedino je pitanje u kojoj srazmeri?
 - u zavisnosti od toga, da li je stvar nad kojom se ustanovljava susvojina deljiva ili nedeljiva suvlasnički delovi mogu biti iskazani:
 1. idealno (aliquotno, procentualno) ili
 2. realno (opisom stvari)
- **Zajednička svojina** (svojina kod koje se ne zna tačno koliki je čiji udeo ali se može utvrditi)
- **Etažna svojina**

Zaloga

- Trostruki imovinsko-pravni odnos koji se zasniva radi obezbeđivanja odgovarajuće obaveze.
- *Stvarno pravo akcesorne (sporedne) prirode na tuđoj stvari.*
- Zaloga može da bude:
 - *Ručna zaloga- njen predmet je pokretna stvar*
 - *Hipoteka- njen predmet je nepokretna stvar*
- Zasnivanje i prestanak zaloge i hipoteke
 - *po sili zakona*
 - *na osnovu ugovora*

Službenosti

- imovinska-pravni odnos koji se zasniva u vezi sa korišćenjem tuđe stvari na određen način i u određenom obimu.
- **Stvarne** (ustanovljavaju se s obzirom na stvar i dele sudbinu stvari)
 - imovinsko pravni odnosi koji nastaju da bi se korišćenjem (ili ne korišćenjem) tuđe nepokretnosti, omogućilo normalno korišćenje svoje nepokretnosti.
 - obavlja se u onom obimu i na onaj način koji su neophodni za normalno korišćenje svoje nepokretnosti.
 - tuđa nepokretnost kod stvarne službenosti naziva se *poslužno dobro*, a svoja nepokretnost *povlasno dobro*.

Službenosti

- **Stvarne službenosti se dele na:**
 - Poljske (poslužno dobro služi u poljoprivredne svrhe);
 - Kućne (poslužno dobro nije namenjeno poljoprivrednoj nego nekoj drugoj svrsi);
 - Pozitivne (za nosioca prava službenosti proizlazi ovlašćenje da zabrani vlasniku ili društveno-pravnom licu, kojem pripada poslužno dobro, da to dobro koristi u određenom obimu i na određeni način)
 - Negativne (za nosioca prava službenosti proizilazi ovlašćenje da zabrani vlasniku kome pripada poslužno dobro da to dobro koristi u određenom obimu i na određen način)
 - Vlasnik poslužnog dobra je dužan da trpi

Službenosti

- **Lične** (ustanovljavaju se s obzirom na ličnost i prate sudbinu ličnosti)
 - plodouživanje
 - pravo upotrebe
 - pravo stanovanja
- **Plodouživanje** – je trostran imovinsko–pravni odnos. Jedna strana je plodouživalac a druga je vlasnik stvari koja predstavlja objekat plodouživanja, a druga je nosilac prava plodouživanja, a treća strana su svi ostali subjekti imovinskog prava koji su dužni da se uzdržavaju od povrede prava plodouživanja. Plodouživalac je ovlašćen da iskorišćava objekat plodouživanja uključujući i ubiranje plodova koje daje taj objekt. Prilikom tog korišćenja plodouživalac nije ovlašćen da menja suštinu objekta plodouživanja.
- **Upotreba** - slična plodouživanju od kojeg se razlikuje po tome što njen nosilac ima pravo da koristi predmet upotrebe za svoje potrebe i za potrebe članova svog porodičnog domaćinstva.
- **Pravo stanovanja** –vid lične službenosti - objekat je stan ; svodi se ili na polodouživanje ili na upotrebu stana.

Zasnivanje, zaštita i prestanak službenosti

- **Zasnivanje službenosti** -na osnovu odluka državnog organa, održajem, na osnovu ugovora (ili drugog pravnog posla) i nasleđivanjem.
- **Zaštita službenosti** –obavlja se posesornim tužbama, a to znači zaštitom državine na predmetu službenosti.
- **Prestanak službenosti**
 - smrću plodouživaoca (nosioca prava)
 - propašću objekta službenosti
 - istekom vremena - ukoliko su zaključene na određeno vreme
 - kada se nosilac odriče prava službenosti
 - naredbom suda
 - po zakonu
- **Stvarne službenosti** mogu da prestanu i neizvršenjem i prestankom korišćenja.

Državina

- **faktička vlast nad stvari sa namerom da se stvar drži kao svoja.**
- **bez namere da stvar držimo kao svoju, postoji *retencija ili pridržaj*.**
- **Državina može biti:**
 - **Zakonita**
 - **Nezakonita**
- **Državina može biti i**
 - **Savesna** (savestan držalac ne zna ili ne mora znati da drži stvar od nevlasnika)
 - **Nesavesna** (nesavestan je držalac onaj koji zna ili mora znati da drži stvar od nevlasnika)
- **Državina može biti i:**
 - **Prava** – svaka ona koja nije stečena silom, pretnjom i prevarom
 - **Neprava** – koja je stečena silom, pretnjom i prevarom.
- **Samo prava državina uživa državinsko- pravnu zaštitu**

Načini sticanja prava svojine:

- *izvorni ili originerni*
 - oni načini sticanja koji proizilaze iz činjenica sadržanih u samom zakonu.
 - a. plod ličnog rada,
 - b. spajanjem i mešanjem, (ako se dve stvari tako spoje ili pomešaju da se bez veće štete ne mogu po njih same razdvojiti, tada vlasnici tih spojenih, odnosno pomešanih stvari postaju srazmerni suvlasnici nad spojem ili smešom;
 - c. građenjem na tuđem zemljištu;
 - d. održajem (kada neko drži određenu pokretnu ili nepokretnu stvar zakonom određen broj godina on može postati vlasnikom te stvari);
 - e. okupacijom (sticanje prava svojine nad određenim pokretnim stvarima uzimanjem istih u državinu pod pretpostavkom da ih je vlasnik otuđio i u tom smislu nedvosmisleno iskazao svoju volju);
 - f. sticanjem od nevlasnika;
- *derivativni ili izvedeni* – podrazumevaju:
 - a. postojanje pravnog osnova (ugovor o prodaji, poklonu, razmeni) i
 - b. odgovarajući način sticanja (za pokretne stvari - predaja, a za nepokretne - uknjižba).

Svojinske tužbe

- služe zaštiti nečijeg stvarnog prava
 1. **Reivindikaciona** ili tužba za povraćaj stvari.
 - Pokretanjem te tužbe zahteva se od suda da se predmet našeg vlasništva vrati u našu državinu
 - potrebno je dokazati svoje vlasništvo.
 2. **Publicijanska tužba** ili tužba s obzirom na jači pravni osnov
 - najčešće upotrebljavana tužba
 3. **Negatorna tužba** podiže se kada neko uznemirava vlasnika u mirnom uživanju vlasništva.
 - podizanjem tužbe vlasnik traži da se sa uznemiravanjem prekine.
 4. **Izlučna tužba** - podiže se kada se vlasnikova stvar nalazi po nekom pravnom osnovu u posedu (državini) drugog lica
 - tužbom se zahteva izlučivanjem iz državine drugog lica s obzirom da se nad imovinom tog lica pokreće stečajni ili izvršni postupak.

Obligaciono pravo

- *obligatio(lat.) –obaveza; obligare (lat.) – obavezivati se, obvezno pravo, obligaciono pravo.*
- *grana prava koja sadrži pravne norme a kojima se regulišu obligaciono-pravni odnosi (odnosi između dve određene strane, dužnika i poverioca), iz kojeg dužnik ima obavezu određenog davanja, činjenja ili nečinjenja, a druga strana poverilac ima pravo da to zahteva).*
- pod činidbom se podrazumeva predmet obligacije u smislu činjenja, davanja i ne činjenja
- **Predmet obligacije mora biti:**
 - Dozvoljen (ne sme biti nezakonit,) mora biti pre svega objektivno moguć; ako je subjektivno nemoguć onda za posledicu ima obavezu nadoknade štete;
 - Možić;
 - Da ima imovinsku vrednost ;
 - Određen – nema obligacije ako je predmet neodređen

Obligaciono pravo

- **Individualna – specijalna- obligacija je ona obligacija čiji je predmet određen pojedinačno, a generička ako je njen predmet određen po vrsti(rodu), predajom ma koje stvari tog roda obavlja se obligacija.**
 - propast individualno određene stvari dovodi do gašenja obaveze
 - ako propadne generička stvar obaveza i dalje postoji.
- **Izvori obligacija:**
 1. ugovori
 2. prouzrokovanje štete
 3. pravno neosnovano obogaćenje
 4. poslovodstvo bez naloga
 5. zakon
 6. jednostrana izjava volje

Ugovor

- *saglasnost izjava volja dveju strana, dužnika i poverioca, o tome da se zasniva, menja ili gasi neki obligacioni odnos.*
- *najvažniji instrument platnog prometa*
- *podrazumeva se usaglašenost volja dva ili više lica koja ima za cilj postizanje određenog pravnog dejstva*
- *ugovor je zaključen kada su se izjave volja u svemu poklopile*
- *uvek postoje dve strane, ali i jedna i druga strana mogu biti i dužnici i poverioci (na svakoj od tih strana može biti jedno ili više lica)*

Vrste ugovora:

- **jednodnostrano-obavezni i dvostrano- obavezni ugovori**
- **teretni i dobročini ugovori**
- **komunitativni i aleatorni ugovori** (*Komunitativni ugovori su oni ugovori kod kojih ugovorne stranke znaju od trenutka zaključivanja za svoja prava i obaveze, tj. šta treba jedna drugoj da učine kao ekvivalent za ono što primaju. To su ugovori o prodaji, o zakupu, o zajmu, itd. Aleatorni ugovori su oni ugovori kod kojih ugovorne strane prilikom zaključivanja ugovora ne znaju obim svojih obaveza i kod kojih ne postoji ekvivalentnost.*)
- **glavni i sporedni ugovori**
- **prosti (jednostavni) i složeni (mešoviti) ugovori**
- **opšti (generalni) i posebni (specijalni) ugovori**
- **prethodni i glavni ugovori**
- **individualni i kolektivni ugovori**
- **domaći i međunarodni ugovori**
- **zabranjeni ugovori**

Ponuda i prihvatanje ponude

- **Ponuda** - jednostrana izjava volje jednog lica kojom poziva drugo lice da zaključi ugovor pod uslovima određenim u izjavi; mora da ispunjava sledeće uslove – da potiče od lica koje ima nameru da zaključi ugovor, da sadrži bitne elemente budućeg ugovora, da postoji ozbiljno izražena volja ponudioca i da je upućena određenom licu
- **Prihvatanje ponude** - izjava volje ponuđenog kojom usvaja predlog ponudioca za zaključenje ugovora prema uslovima određenim u ponudi.

Ugovori

- **Kada se smatra da je ugovor zaključen?**
 - U skladu sa teorijom prijema ugovor se smatra zaključenim kada izjava o prihvatu ponude stigne u sedište kod ponudioca.
- **Gde se ugovor smatra zaključenim?**
 - Ugovor se smatra zaključenim u mestu u kojem je ponudilac imao sedište u vreme kada je ponudu poslao.
- **Da li je ćutanje prihvrat ponude ili ne?**
 - Ćutanje nije prihvrat ponude osim u sledećim slučajevima:
 1. trajnih poslovnih odnosa
 2. kod subjekata koji profesionalno rade poslove
- **Da li je slanje kataloga, informacija, obaveštenja ponuda? Nije, to je sve poziv da mi njima stavimo ponudu.**

Predugovor i ispunjenje ugovora

- ugovor dveju strana o tome da žele da zaključe određeni ugovor koji trenutno zbog okolnosti slučaja nisu u prilici da zaključe
 - on je obavezujući
 - ukoliko jedna strana odustane od zaključenja ugovora, ima pravo da drugu stranu tuži sudu
- Ispunjenje ugovora - dužnik je dužan ispuniti svoju obavezu u svom sedištu ako nešto drugo nije ugovoreno ili ne proizilazi iz okolnosti slučaja.
 - Izuzetak; novčane obligacije kod kojih je mesto ispunjenja sedište poverioca.
- Vreme ispunjenja- kada je dužnik dužan da ispuni svoju obavezu?!
 - ovo nije bitan element ugovora.
 - dužnik je dužan ispuniti svoju obavezu u vreme kada su se ugovorne strane dogovorile, a ako se one nisu dogovorile u vreme koje proizilazi iz prirode, svrhe ili okolnosti posla
 - ako se vreme ispunjenja ni tako ne može odrediti dužnik je dužan obavezu ispuniti *ODMAH*.

Sredstva obezbeđenja izvršenja ugovora

- Ugovori se mogu obezbediti različitim instrumentima obezbeđenja
- Postoje stvarna i lična sredstva obezbeđenja ugovora
 - **Stvarna sredstva** - ona kojima poverilac stiče neko stvarno pravo na strani dužnika ili nekog trećeg lica
 - hipoteka, zaloga, kapara i kaucija.
 - **Lična sredstva** - dužnik se obezbeđuje ili obavezu preuzima neko drugo lice pored dužnika
 - ugovorna kazna, jemstvo, odustanica, solidarnost dužnika, penali i avansi.

Sredstva obezbeđenja izvršenja ugovora

- 1. Kapara** – instrument (stvarno sredstvo) obezbeđenja
 - znak da je ugovor zaključen a ujedno i sredstvo obezbeđenja ispunjenja ugovora.
 - vraća se onome ko ju je dao, ukoliko druga strana ne ispuni svoje ugovorne obaveze (u dvostrukom iznosu)
 - za slučaj da je za neispunjenje ugovora kriva strana koja je kaparu dala tada strana koja ju je primila ima pravo da je zadrži
 - ukoliko ugovorne strane ispune svoje obaveze kapara se uračunava u ispunjenje.
- 2. Odustanica** – instrument koji istovremeno i jača i slabi ugovornu disciplinu.
 - odustanica se obećava dati za slučaj da jedna strana odluči da odustane od ispunjenja ugovora
 - lično sredstvo
 - može da ima ulogu kapare i u tom smislu, ako odustane strana koja ju je dala, gubi je, a ako odustane strana koja ju je primila vraća je u dvostrukom iznosu.
- 3. Ugovorna kazna** – se ugovara za slučaj da jedna strana ne ispuni ili neuredno (zadocni) ispuni ugovornu obavezu
 - postoje dve vrste ugovornih kazni: za slučaj neispunjenja i neurednih ispunjenja ugovornih obaveza
- 4. Avansi** – plaćanje unapred, računa se u ispunjenje

Sredstva obezbeđenja izvršenja ugovora

5. **Jemstvo** – ugovor koji se zaključuje između jemca i poverioca kojim jemac jemči da će ugovornu obavezu glavnog dužnika on ispuniti ukoliko to ne učini glavni dužnik.
- **Vrste jemstva:**
 - a. **obično jemstvo**
 - poverilac se mora prvo obratiti glavnom dužniku sa zahtevom da ispuni ugovornu obavezu
 - mora se pokušati namiriti sudskim putem
 - u slučaju neupeha obraća se običnom jemcu
 - b. **solidarno jemstvo**
 - poverilac može da se obrati glavnom dužniku ali bez neophodnosti pokušaja sudskog namirenja
 - ugovaranje solidarnog jemstva je za poverioca neuporedivo povoljnije
 - c. **Sujemci**
 - postoje u slučaju kada više lica kao jemci garantuju isplatu duga i oni poveriocu odgovaraju solidarno
 - poverilac može da se obrati bilo kom od sujemaca za isplatu svoje tražbine koju ne može da naplati od glavnog dužnika
 - d. **Jemčev jemac**
 - ono lice koje garantuje isplatu tražbine poveriocu ukoliko to ne učine ni glavni dužnik ni jemac

Sredstva obezbeđenja izvršenja ugovora

6. Penali

- kazne za zadocnjenje ispunjenja odnosno neispunjenje ugovora
- mogu biti ugovoreni, propisani ili ustanovljeni sudskom odlukom.

7. Kaucija

- instrument stvarnog sredstva obezbeđenja izvršenja ugovora koja se daje u određenoj sumi novca prilikom zaključenja ugovora.

Ostali izvori obligacija

- ***Prouzrokovanje štete***
 - izvor obligacije koji podrazumeva da je jedno lice koje se naziva štetnik (lice koje je načinilo štetu odnosno čijom je radnjom šteta nastala) umanjilo imovinu drugog lica (oštećenog-lice koje je pretrpelo štetu) ili je sprečilo da se imovina tog lica poveća, odnosno, da mu je nanelo psihički ili fizički bol ili strah
 - radnja kojom se šteta nanosi naziva se štetna radnja
 - šteta je povreda pravom zaštićenih dobara kojom se nekom licu nanosi oštećenje na njegovoj imovini ili ličnosti i integritetu

Ostali izvori obligacija

- **Odgovornost za naknadu štete – u pravu postoje dve osnovne teorije:**
 1. **Subjektivna** - da bi štetnik bio odgovoran potrebno je da se steknu četiri uslova:
 - protiv pravna radnja (radnja koja je protivna nekom pravnom propisu);
 - krivica (utvrđuje je sud, *krivica – subjektivan odnos štetnika prema radnji i nastaloj posledici*, prema subjektivnoj teoriji odgovara se samo za krivicu a ne i za slučaj. Krivica može imati dva osnovna stepena:
 - namera (viši stepen krivice- nehat (teški i laki),
 - nepažnja (manji stepen – ima kriterijum koji objektivizira krivicu, može biti gruba nepažnja i obična nepažnja).),
 - **uzročna veza između protiv-pravne radnje i nastale štete** (veoma težak zadatak za sudije)
 - potrebno da postoji sama **šteta. stvarna šteta (imovinska) i neimovinska šteta** (pretrpljeni strah, duševna bol).

Ostali izvori obligacija

- **Izvori štete:**
 - štete koje su proizašle iz ugovora (ugovorne štete);
 - štete iz građansko-pravnog delikta (jer postoje i krivični delikti, prekršajni delikti)
- **2. objektivna teorija** - dovoljno je da postoji šteta prouzrokovana određenom okolnošću, za koju zakon predviđa odgovornost
 - odgovara se bez obzira na krivicu, odnosno odgovara se i za slučaj
- ***Postavlja se pitanje kako odgovarati ako nisi kriv?!***
 - različite teorije koje nude odgovor na ovo pitanje
 - teorija korisnosti- sasvim je primereno da neko ko od određene stvari ili upotrebe iste odnosno od obavljanja određene delatnosti ostvaruje velike koristi snosi i rizik za nadokandu štete koju bi te stvari, odnosno obavljanja te delatnosti, moglo da prouzrokuje trećim licima
 - tzv. opasne stvari tj. opasne delatnosti

Ostali izvori obligacija

- **Pravno-neosnovano obogaćenje**

- izvor obligacija gde se imovina jednog lica bez pravnog osnova umanjuje (poverilac) uz istovremeno pravno neosnovano povećanje imovine drugog lica (dužnik)
- uspostavljanjem dužničko-poverilačkog odnosa poverilac podnosi tužbu iz pravno-neosnovanog obogaćenja sa zahtevom da mu se ono što mu je iz imovine *izašlo* bez osnova vrati ako je moguće, odnosno da se plati nadoknada štete

- **Posloводство bez naloga**

- podrazumeva da jedno lice (poverilac, poslovođa bez naloga) bez ikakvog ovlašćenja (naloga) preduzme poslove u korist drugog lica (dužnik) kako bi otklonio ili umanjio štetu koja po imovinu tog lica pretila.
- poslovođa ima pravo da na osnovu toga potražuje nadoknadu nužnih i korisnih troškova kao i nadoknadu štete koju je pretrpeo te pravo na određenu nagradu

Ostali izvori obligacija

- **Javno obećanje nagrade**
 - predstavlja jednostranu izjavu volje upućene *neodređenom* broju lica kojom se određeno lice obavezuje da će isplatiti određenu nagradu svakom licu koje bude obavilo neku radnju ili postiglo određene rezultate
- **Zakon kao izvor obligacija**
 - zakonske obligacije
 - grupa pravnih činjenica iz kojih nastaju obligacije, a koje se ne mogu podvesti pod neki drugi izvor obligacije

Docnja

- **Kašnjenje u izvršenju ugovornih obaveza**
- **Dužnik pada u docnju:**
 - kada neizvrši svoju obavezu na vreme
 - poverilac ima pravo da:
 - ostavi naknadni primereni rok za ispunjenje i traži naknadu štete zbog zadocnjenja ili
 - da raskine ugovor i traži naknadu štete zbog neispunjenja (ugovorna naknada štete)
- **Kada poverilac nije dužan dužniku ostaviti taj primereni naknadni rok?**
 - *kada iz dužnikovog ponašanja nedvosmisleno proizilazi da on ni u tom naknadnom roku neće ispuniti svoju obavezu ili kada je reč o ugovorima kod kojih je rok bitan element (fiksni ugovori)*

Docnja

- **Poverilac pada u docnju**
 - kada pravno neosnovano odbije prijem ispunjenja dužnikove obaveze ili ga sprečava u obavljanju određene dugovne radnje, ili ne preuzme prethodne radnje od kojih zavisi obavljanje dužnikove radnje
 - dužnik može svoju obavezu ispuniti deponovanjem duga kod suda
- ***Pretpostavke za poverilačku docnju su:***
 - *da je dužnik ponudio ispunjenje obaveze*
 - *da poverilac ne prihvati prijem ispunjenja*

Promena ličnosti poverioca i dužnika/subjekata u obligacijama

- u obligacijama je moguća promena subjekata
- subjekat u obligacijama se menja na tri načina:
 1. ustupanjem tražbine
 2. preuzimanjem duga
 3. asignacijom
- **Ustupanje tražbine (cesija)**, prenos tražbine koje čini poverilac na drugo lice.
 - Cesus – je dužnik kod tražbine
 - Cedent – je prvi poverilac, ustupilac
 - Cesionar – novi poverilac
- **Preuzimanje duga – prijem duga**
 - stupanje novog lica u dužnički odnos umesto dotadašnjeg dužnika
 - kod promene ličnosti dužnika, poverilac mora dati saglasnost jer poveriocu nije svejedno ko mu duguje
- **Asignacija** – nalog za isplatu, doznaka

Prestanak obligacija

- **Obligacije mogu da prestanu:**
 1. **ispunjenjem obligacije,**
 2. **kompensacijom,**
 3. **konfuzijom,**
 4. **opruštajem duga,**
 5. **prenovom,**
 6. **protekom vremena,**
 7. **nemogućnošću ispunjenja,**
 8. **otkazom,**
 9. **smrću jedne strane,**
 10. **zastarelošću,**
 11. **po sili zakona**

Ispunjenje obligacije (isplata obligacije)

- **isplata znači svako ispunjenje obligacije**
- **ne samo predaja određene sume novca, već i predaje neke druge stvari, odnosno obavljanje neke faktičke ili pravne radnje, nečinjenje uzdržavanje ili trpljenje**
- **isplatu obavlja dužnik lično ili preko svog zastupnika i to licu koje poseduje potpunu poslovnu sposobnost**

Kompenzacija

- Dolazi do uzajamnog prebijanja njihovih potraživanja
- Kompenzacija zahteva:
 1. istorodne tražbine
 2. dospele tražbine
 3. poziv jedne strane upućen drugoj za prestanak obligacije
- Mogu da budu: ugovorne, sudske i zakonske
 - Ugovorna kompenzacija - na osnovu sporazuma stranaka u odgovarajućem ugovoru u kome one određuju uslove za prebijanje tražbine
 - Sudska kompenzacija – ona koja se obavlja na osnovu sudske odluke
 - Zakonska kompenzacija – je automatska
- Ostvaruje se čim se nađu jedna prema drugoj tražbine koje ispunjavaju uslove za međusobno prebijanje.

Prestanak obligacija

- **Konfuzija**
 - prestanak obligacije usled toga što se u jednoj osobi steknu i poverilac i dužnik
- **Otpust**
 - opraštanje duga
 - prestanak obligacije na osnovu izjave poverioca
 - sa takvom izjavom poverioca mora da se saglasi i dužnik
 - otpust duga je nov ugovor
 - razlikuju se pojedinačan i kolektivni otpust duga

Prestanak obligacija

- **Prenov**

- **promena pravnog osnova ili predmeta obligacije koja dovodi do istovremenog gašenja stare obligacije i zasnivanja nove obligacije**
- **prenov ima dvostruku ulogu jer predstavlja način gašenja stare i nastajanje nove obligacije**
- **pretpostavke za prenov su da:**
 - **postoji punovažna stara obligacija;**
 - **nastanak punovažne nove obligacije;**
 - **postoji promena u osnovu ili predmetu između stare i nove obligacije;**
 - **postoji namera za obavljanjem prenova – mora da bude izražena na jasan i nesumnjiv način.**

Prestanak obligacija

- **Protek vremena ili otkaz**
 - na ovaj način prestaju trajne i sukcesivne obligacije
 - obligacioni odnosi u kojima nije određeno vreme njihovog trajanja mogu da prestanu otkazom.
- **Nemogućnost ispunjenja**
 - obligacija prestaje i u slučajevima kada njeno ispunjenje postane nemoguće.
- **Smrt**
 - samo kada su obligacije nenasledive, one se gase smrću
 - to su samo one obligacije koje su nastale s obzirom na lična svojstva njihovih učesnika (to su npr.obaveze iz ugovora o delu, obaveze iz ugovora o punomoćstvu)

Prestanak obligacija

- **Zastarelost**

- protek vremena usled kojeg poverilac ne može prinudnim putem zahtevati od dužnika ispunjenje obligacije.
- o rokovima zastarelosti sud ne vodi računa po službenoj dužnosti, već mu na to skreću pažnju stranke u sporu, podizanjem tužbe, odnosno ulaganjem prigovora
- obligacija koja je zastarela postaje prirodna ili naturalna te ako je dužnik ispuni nema pravo da traži kasnije povraćaj

- **Prestanak obligacije po sili zakona**

- prestaju ugovorne obligacije iz hartija od vrednosti na donosioca (u našoj zemlji po ovom osnovu prestali su da poostoje dugovi zemljoradnika)
- po sili zakona prestanak obligacije nije tako čest